

TAN SRI DATO SERI (DR) SYEIKH ISMAIL MOHAMAD AL-HAFIZ: TOKOH AL-QURAN YANG DIHORMATI^(*)

(Tan Sri Dato Seri (Dr) Syeikh Ismail Mohamad Al-Hafiz: A Respected Quran Figure)

Khairul Anuar Mohamad¹, Azizul Hasan²

ABSTRACT

Tan Sri Dato' Syeikh Ismail bin Mohamad al-Hafiz was a prominent Qur'anic scholar who made significant contributions to the development of Qur'anic education in Malaysia and Brunei Darussalam. His expertise and authority in Qur'anic studies earned the trust of YAB Tan Sri Wan Mokhtar Ahmad, the then Menteri Besar of Terengganu, who appointed him as the founder and first principal of Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu. This study aims to examine the scholarly stature of Tan Sri Syeikh Ismail in the field of the Qur'an and to identify his contributions and involvement at both state and national levels, particularly through his service as the Grand Imam of the National Mosque of Malaysia. The study employs a qualitative approach through interviews with former students and individuals who had interacted with the scholar, complemented by the researcher's personal experience with him in various educational programmes and as a judge in national-level Qur'anic memorisation competitions, as well as documentary sources obtained from the Multimedia Unit of the National Mosque. The findings indicate that Tan Sri Syeikh Ismail's prominence in Qur'anic studies was reflected in his contributions to Qur'anic education, memorisation, teaching and

^(*) This article was submitted on: 31/07/2026 and accepted for publication on: 26/10/2026.

¹ Pensyarah Kanan (Dr.), Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia (USIM). (Corresponding Author)
Email: khairul@usim.edu.my

² Pensyarah Kanan (Dr.), Fakulti Pengajian Kontemporari Islam, Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA),
Email: azizulhassan@unisza.edu.my

institutional development. His contributions were also recognised at both state and national levels, including his conferment as Terengganu State Tokoh Maal Hijrah and Tokoh Perdana for the Maulidur Rasul Award. The study demonstrates that his contributions not only influenced the development of Qur'anic education, particularly in the field of memorisation, but also fostered the continuity of Qur'anic knowledge through the institutions and generations he guided. This study is expected to serve as a reference and source of inspiration for strengthening Qur'anic education and the development of Qur'anic knowledge in the contemporary context.

Keywords: *Quranic Figure, Imam Besar, al-Quran*

ABSTRAK

Tan Sri Dato' Syeikh Ismail bin Mohamad al-Hafiz merupakan tokoh al-Quran yang memberikan sumbangan signifikan terhadap perkembangan pendidikan al-Quran di Malaysia dan Brunei Darussalam. Kepakaran dan kewibawaan beliau dalam bidang al-Quran telah mendapat kepercayaan YAB Tan Sri Wan Mokhtar Ahmad, Menteri Besar Terengganu ketika itu, untuk mengasaskan Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu dan dilantik sebagai pengetua pertama. Kajian ini bertujuan menelusuri ketokohan Tan Sri Syeikh Ismail dalam bidang al-Quran serta mengenal pasti sumbangan dan penglibatan beliau pada peringkat negeri dan kebangsaan, khususnya melalui perkhidmatan sebagai Imam Besar Masjid Negara. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif melalui temu bual bersama pelajar dan individu yang pernah berinteraksi dengan tokoh, di samping memanfaatkan pengalaman pengkaji bersama beliau dalam program pengajian dan penghakiman Majlis Hafazan al-Quran peringkat kebangsaan serta sumber dokumentasi Unit Multimedia Masjid Negara. Dapatan kajian menunjukkan bahawa ketokohan Tan Sri Syeikh Ismail dalam bidang al-Quran terserlah melalui sumbangan dalam pendidikan, hafazan, pengajaran dan pembangunan institusi al-Quran, di samping mendapat pengiktirafan pada peringkat negeri dan kebangsaan, antaranya sebagai Tokoh Maal Hijrah Negeri Terengganu dan Tokoh Perdana

Anugerah Maulidur Rasul. Kajian ini memperlihatkan bahawa sumbangan beliau bukan sahaja memberi impak terhadap perkembangan pendidikan al-Quran, khususnya dalam bidang hafazan, bahkan membentuk kesinambungan ilmu melalui institusi dan generasi yang menerima bimbingan beliau. Kajian ini diharapkan dapat menjadi sumber rujukan dan inspirasi dalam memperkukuh pendidikan serta pengembangan ilmu al-Quran pada masa kini.

Kata Kunci: *Tokoh al-Quran, Imam Besar, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad.*

1. PENDAHULUAN

Penubuhan Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu pada tahun 1984 bermula dengan pelantikan Ustaz Ismail Mohamad al-Hafiz sebagai pengetua pertama. Pemilihan beliau sebagai pengasas dan pengetua Maahad Tahfiz tersebut dibuat oleh Menteri Besar Terengganu ketika itu, Tan Sri Wan Mokhtar bin Ahmad. Setelah menerima panggilan daripada pihak Kerajaan Negeri Terengganu berhubung cadangan penubuhan Maahad Tahfiz al-Quran, beliau tanpa ragu-ragu menerima tawaran tersebut untuk menerajui institusi berkenaan sebagai pengetua pertama. Kesediaan beliau menerima amanah tersebut memperlihatkan komitmen yang tinggi terhadap usaha memperkembangkan pendidikan dan pengajian al-Quran di Negeri Terengganu.

Pemilihan tokoh yang mempunyai latar belakang dan kepakaran dalam bidang al-Quran pada waktu yang tepat telah memberikan asas yang penting kepada perkembangan Maahad Tahfiz tersebut. Pada peringkat awal penubuhannya, Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu belum mempunyai bangunan, tenaga pengajar, pelajar mahupun kurikulum yang tersusun. Namun demikian, berlandaskan kecintaan terhadap al-Quran dan hasrat untuk mengembangkan pendidikan al-Quran di Negeri Terengganu, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad bersedia memikul amanah tersebut. Penubuhan Maahad Tahfiz ini pada asasnya bermula dengan sumber dan kemudahan yang sangat terhad. Namun, perkembangan yang dicapai kemudiannya memperlihatkan perubahan yang ketara apabila sebuah kompleks Maahad Tahfiz dibangunkan di Padang Midin, Kuala Terengganu, selain melahirkan ramai alumni yang berjaya

melanjutkan pengajian ke peringkat yang lebih tinggi, termasuk sehingga ke peringkat Doktor Falsafah (PhD).

Atas rasa tanggungjawab yang tinggi terhadap pengembangan pendidikan al-Quran, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad mengambil langkah awal dengan mengenal pasti pelajar yang berminat untuk menghafaz al-Quran di seluruh daerah di Terengganu. Beliau turut berusaha mendapatkan tenaga pengajar yang berwibawa bagi mendidik generasi pertama pelajar agar mereka memperoleh pendidikan al-Quran yang tersusun dan menyeluruh. Pada masa yang sama, pembangunan kurikulum turut diberikan perhatian, khususnya dalam penyusunan mata pelajaran berkaitan al-Quran seperti Tajwid, Rasm, Dabt, Qiraat dan Ulum al-Quran. Kurikulum tersebut turut dilengkapi dengan beberapa disiplin ilmu bahasa Arab seperti Nahu, Saraf dan Balaghah serta bidang pengajian Islam seperti Tafsir, Fiqh dan Tauhid.

Tanggungjawab membangunkan sebuah Maahad Tahfiz, khususnya dalam aspek penyediaan kurikulum yang mantap, pengambilan pelajar serta pemilihan tenaga pengajar yang sesuai, merupakan suatu amanah yang besar dan mencabar. Usaha tersebut memerlukan pengasas yang mempunyai pengetahuan dan kemahiran yang luas, keupayaan kepimpinan, jaringan hubungan yang baik dengan pelbagai pihak serta kerjasama erat daripada pihak-pihak yang terlibat. Dalam konteks ini, usaha Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam membangunkan Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu merupakan antara sumbangan penting beliau terhadap perkembangan pendidikan al-Quran di negeri tersebut. Sumbangan dan usaha tersebut wajar didokumentasikan sebagai sebahagian daripada sejarah perkembangan pendidikan tahfiz di Malaysia serta menjadi sumber inspirasi kepada generasi masa kini untuk terus memperkukuh dan memartabatkan pengajian al-Quran.

1.1 Objektif Kajian

Kajian ini bertujuan menelusuri ketokohan dan sumbangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam perkembangan pendidikan al-Quran, khususnya dalam aspek hafazan dan bacaan al-Quran. Kepakaran, pengalaman dan kewibawaan beliau dalam bidang al-Quran telah mendapat kepercayaan pelbagai pihak sehingga beliau diberi tanggungjawab untuk menyumbang kepakaran dalam bidang tersebut. Antara sumbangan utama beliau ialah penubuhan Maahad

Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu dan Maahad Tahfiz Hasanah Bolkiah di Brunei Darussalam yang menjadi antara institusi penting dalam perkembangan pendidikan tahfiz al-Quran.

Selain menelusuri sumbangan dan ketokohan beliau, kajian ini turut memberi tumpuan kepada kaedah pengajaran dan pembelajaran tahfiz al-Quran yang diaplikasikan oleh Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad. Kajian ini juga meneliti pengiktirafan yang diterima oleh beliau sepanjang khidmatnya dalam bidang al-Quran, termasuk penganugerahan tokoh dan darjah kebesaran pada peringkat negeri dan kebangsaan. Tumpuan terhadap aspek tersebut diharapkan dapat memberikan gambaran yang lebih menyeluruh tentang sumbangan, kepakaran dan legasi Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam perkembangan pendidikan al-Quran.

1.2 Metodologi

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif melalui kaedah kajian kepustakaan, temu bual dan analisis dokumen. Data kepustakaan diperoleh daripada pelbagai sumber bertulis seperti buku, artikel jurnal, tesis, dokumen dan sumber ilmiah lain yang berkaitan dengan latar belakang, ketokohan serta sumbangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam bidang al-Quran. Kaedah temu bual pula dijalankan secara dalam talian dan melalui e-mel bersama beberapa informan yang mempunyai pengalaman serta hubungan secara langsung dengan tokoh, termasuk individu yang pernah berkhidmat bersama beliau di Maahad Tahfiz al-Quran Sultan Haji Hassanah Bolkiah, Brunei Darussalam dan Masjid Negara. Maklumat turut diperoleh daripada bekas pelajar yang pernah mengikuti pengajian dan menerima bimbingan beliau di Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu.

Selain itu, analisis dilakukan terhadap maklumat yang diperoleh daripada sumber kepustakaan, temu bual dan dokumen berkaitan bagi mengenal pasti tema-tema utama yang berkaitan dengan ketokohan, sumbangan dan kaedah pengajaran Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad. Analisis turut mengambil kira penilaian pakar terhadap bacaan al-Quran tokoh sebagai salah satu sumber sokongan dalam memperincikan aspek kepakaran beliau dalam bidang bacaan dan hafazan al-Quran. Kesemua data yang diperoleh dianalisis secara deskriptif dan tematik bagi menghasilkan gambaran yang menyeluruh tentang sumbangan

dan ketokohan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam perkembangan pendidikan al-Quran.

2. BIOGRAFI TAN SRI DATO' SYEIKH ISMAIL MOHAMD AL-HAFIZ

2.1 *Sejarah Pendidikan*

Tan Sri Dato' Syeikh Haji Ismail Mohamad dilahirkan di Kampung Padang Pulut, Dungun, Terengganu pada 2 Januari 1944. Beliau menerima pendidikan awal di Sekolah Menengah Agama Sultan Ismail, Dungun sebelum melanjutkan pengajian dalam aliran Thanawi di Sekolah Menengah Agama Sultan Zainal Abidin (SMASZA), Kuala Terengganu. Minat dan kecenderungan beliau terhadap bidang al-Quran turut terserlah sejak zaman persekolahan, khususnya melalui keupayaan dan minatnya dalam seni bacaan al-Quran. Beliau pernah menyatakan bahawa setiap kali berlangsungnya musabqah al-Quran, beliau sentiasa berusaha untuk mengambil bahagian. Setelah menamatkan pengajian Thanawi di SMASZA, beliau terpilih untuk mengikuti pengajian di Kelas Tahfiz al-Quran Masjid Negara pada tahun 1966 (Khairul, 2021).

Minat Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad terhadap al-Quran telah berkembang sejak usia kanak-kanak. Beliau gemar mendengar dan menekuni bacaan para qari tersohor pada ketika itu, antaranya Syeikh Mustafa Ismail, Syeikh Abdul Basit dan khususnya Syeikh Mahmud Khalil al-Husari yang menjadi antara qari yang diminatinya. Minat yang mendalam terhadap al-Quran tersebut menjadi asas kepada perkembangan pengajian beliau dalam bidang hafazan dan tilawah. Ketika berpeluang mengikuti pengajian di Maahad Tahfiz al-Quran Masjid Negara, beliau memanfaatkan tempoh tersebut untuk menghafaz al-Quran serta mendalami ilmu berkaitan al-Quran di bawah bimbingan Tuan Guru Dato' Syeikh Muhammad Nor Ibrahim.

Generasi pertama Kelas Tahfiz al-Quran Masjid Negara terdiri daripada sepuluh orang pelajar, antaranya Ustaz Zainal Abidin bin Haji Ahmad, Dato' Solahuddin bin Haji Omar, Dato' Abu Hasan Din, Ustaz Haji Muhsin bin Haji Ahmad, Ustaz Kamaruddin Amri dan Ustaz Othman Kedah. Mereka dibimbing oleh al-Marhum Dato' Syeikh Muhammad Nor Ibrahim dari Kelantan dalam menghafaz al-Quran. Kelas ini menjadi antara asas awal perkembangan pendidikan hafazan al-Quran secara tersusun di Malaysia.

Setelah menamatkan pengajian di Kelas Tahfiz al-Quran Masjid Negara, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad melanjutkan pengajian al-Quran ke Mesir dan berguru dengan beberapa tokoh al-Quran. Menurut temu bual beliau dalam siaran IKIM.fm, Dato' Syeikh Muhammad Nor Ibrahim menggalakkan beliau mencontohi gaya bacaan Syeikh Mahmud Khalil al-Husari. Ketika di Mesir, beliau berkesempatan berguru secara langsung dengan Syeikh Mahmud Khalil al-Husari selama beberapa bulan di Masjid al-Husain, yang memberikan pendedahan penting dalam memperkemas bacaan al-Quran beliau (IKIM, 2008).

2.2 Seni Bacaan Quran

Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad mempunyai kemahiran yang baik dalam penguasaan maqamat atau tarannum al-Quran, bukan sahaja dari aspek teori, bahkan turut diterapkan secara praktikal dalam bacaan. Menurut Ustaz Amir Rahman (2025), berdasarkan pengalaman beliau mengikuti bimbingan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad sejak tahun 2004, sebelum dilantik bersama-sama oleh Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) sebagai hakim serta terlibat dalam latihan qari dan qariah, terdapat beberapa aspek kemahiran tarannum yang dapat dikenal pasti seperti berikut:

- i. Kemahiran Tan Sri Syeikh Ismail membanding beza antara bentuk *nagham* dengan *saliqah arabiyyah* dengan yang kemelayuan atau *ajam*. Kemahiran tersebut berkait rapat dengan penguasaan makhraj dan sifat huruf yang baik, di samping keupayaan beliau menyesuaikan bacaan dengan gaya dan corak suara para qurra yang masyhur.
- ii. Tan Sri Syeikh Ismail juga mempunyai kemahiran meniru qurra masyhur pada bacaan murattal. Seperti lagu *nakriz* atau *iraqi* pada bacaan Syeikh Mahmud Khalil al-Husori dan lagu *rast* yang dibaca oleh Syekh Ali Jabir yang pernah menjadi imam solat Tarawih di Masjid Haram Makkah satu di pertengahan 1980-an.
- iii. Kemahiran beliau membaca secara *murattal* pada lagu-lagu selain di atas yang pada hemat saya beliau olah sendiri. Perkara ini dapat diperhatikan khususnya ketika beliau menjalankan tugas sebagai hakim fatih, melalui penggunaan beberapa tarannum seperti Hijaz, Soba, Sikah dan Bayati.

- iv. Penguasaan beliau dalam bacaan *mujawwad* turut memperlihatkan pengaruh bacaan Syeikh Muhammad Siddiq al-Minshawi, khususnya dalam penggunaan lagu Nahawand dan Hijaz. Beliau berupaya meniru *qit'ah* dan *mahattah* lagu tersebut dengan baik, bersekali dengan gaya suara seperti suara serak basah dan suara parau Syeikh Minsyawi.
- v. Beliau pernah menceritakan turut meminati dan mendengar alunan-alunan qasidah diniyyah yang mengandungi irama mesir daripada lagenda-lagenda mesir seperti Umi Kalsoum. Sesekali beliau mengajukan qasidah-qasidah tersebut dan kemenjadianya begitu tinggi

Lenggok bacaan al-Quran Tan Sri Syeikh Ismail mempunyai ciri yang menyerupai gaya bacaan para qari masyhur di dunia Arab. Hal ini turut dinyatakan oleh Dato' Syeikh Roslan Abdul Halim (2025) yang mengakui kekagumannya terhadap aspek bacaan dan tatbiq amali Tan Sri Syeikh Ismail, khususnya dalam keupayaan beliau mengalunkan bacaan secara murattal dengan gaya yang menyerupai bacaan qari-qari masyhur. Dari sudut gaya dan lenggok bacaan, bacaan Tan Sri Syeikh Ismail juga mempunyai persamaan yang ketara dengan bacaan al-Marhum Syeikh Mahmud Khalil al-Husari.

2.3 Sejarah Perkhidmatan

Di awal perkhidmatan, Tan Sri Syeikh Ismail bertugas sebagai pegawai Tadbir di Perwakilan Rabitah Alam Islami dan pengajar di Persekutuan Seruan Islam Singapura (JAMIYAH) Singapura. Beliau mula berkhidmat di JAMIYAH pada tahun 1976 selama enam tahun (Najmiah Omar, 2017). Pada tahun 1982 beliau menerima tawaran dari kerajaan Negeri Terengganu dilantik sebagai pengetua Maahad Tahfizal-Quran Negeri Terengganu. Beliau memegang jawatan tersebut sehingga tahun 1992. Menurut Ust Muhad bin Bidin (2025), Pengetua Sekolah Menengah Agama Sultan Zainal Abidin, Batu Buruk, Kuala Terengganu, Tan Sri Syeikh Ismail mempunyai pengalaman yang luas dan keilmuan yang tinggi dalam hafazan al-Quran sehingga berjaya membentuk Maahad Tahfiz dan berjaya melahirkan pelajar-pelajar yang mahir dalam bidang al-Quran. Kejayaan ini menjadikan Maahad Tahfiz Negeri Terengganu sebagai rujukan kepada penubuhan maahad tahfiz yang lain bukan hanya di Terengganu bahkan di negeri-negeri yang lain.

Pada tahun 1993 beliau diberi tawaran dengan jawatan sebagai Timbalan Pengarah Maahad Tahfiz Hasanah Bolkiah di Brunei Darussalam. Menurut Ust Hafez Haji Nuh (2025), semasa berkhidmat di Brunei Tan Sri Ismail juga memegang beberapa jawatan yang lain seperti penasihat dalam penubuhan dan hala tuju institut Tahfiz al-Quran Sultan Haji Hasanah Bolkiah, ahli jawatankuasa Akademik yang menyumbang kepada penggubalan kurikulum dan sistem pengajian di institut tersebut. Beliau juga dilantik sebagai ahli lembaga Institut Tahfiz al-Quran Sultan Haji Hasanah Bolkiah yang berperanan memikir, meneliti dan membuat dasar pendidikan tahfiz al-Quran dan Qiraat bagi kegunaan Institut Tahfiz al-Quran Sultan Hasanah Bolkiah dan di Brunei Darussalam secara amnya.

Pada pertengahan tahun 1999 beliau kembali ke Malaysia. Pihak Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) telah menawarkan kepada beliau jawatan sebagai Imam Besar di Masjid Putra, Putrajaya. Pada tahun 2007 sehingga 2019 beliau dilantik sebagai Imam Besar Masjid Negara. Menurut ustaz Rahimi Ibrahim (2025) yang pernah bertugas di Masjid Negara sebagai Imam semasa Tan Sri Syeikh Ismail menjadi Imam Besar, Tan Sri mementingkan nilai integriti dan tanggungjawab. Setiap pagi diadakan sesi talaqqi al-Quran selama 15 hingga 20 minit bersama semua warga kerja. Tan Sri Syeikh Ismail membaca al-Quran dengan rentak Syeikh Mahmud Khalil al-Husari diikuti dengan bacaan staf. Sesi tersebut disusuli dengan penerangan terjemahan makna ayat-ayat al-Quran berdasarkan terjemahan *Pimpinan al-Rahman*. Setelah selesai sesi berkenaan, Tan Sri Syeikh Ismail turut memberikan perhatian terhadap aspek pengurusan dan pentadbiran Masjid Negara dengan memastikan setiap unit, termasuk unit dakwah, pentadbiran dan pendidikan, dapat melaksanakan tugas masing-masing dengan baik, teratur dan berkesan. Beliau juga amat menitikberatkan aspek kebersihan dan keceriaan persekitaran Masjid Negara kerana menyedari kedudukannya sebagai salah satu tapak yang disenaraikan dalam Warisan Kebangsaan 2007, di samping menjadi salah satu destinasi yang menarik perhatian para pelancong.

Pada 27 April 2014, Masjid Negara telah menerima kunjungan rasmi Presiden Amerika Syarikat, Barack Obama. Dalam kunjungan tersebut, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad berperanan sebagai pengiring dan memberikan penerangan kepada beliau berkaitan sejarah penubuhan Masjid Negara serta peranan dan fungsinya kepada masyarakat. Setelah berkhidmat selama beberapa

dekad dalam bidang pengurusan dan pembangunan pengajian al-Quran, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad akhirnya menamatkan perkhidmatannya di Masjid Negara pada tahun 2019.

3. SUMBANGAN TAN SRI SYEIKH ISMAIL DALAM BIDANG AL-QURAN

3.1 *Penubuhan Maahad Tahfiz al-Quran*

Jika melihat kepada sejarah penubuhan Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu pada tahun 1984 dan penubuhan Maahad Tahfiz Hasanah Bolkiah Brunei Darussalam pada tahun 1992 ia akan merujuk kepada seorang tokoh al-Quran ialah Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad. Beliau telah mengambil peranan yang penting dalam mewujudkan kurikulum dan pembangunan dua maahad tahfiz tersebut termasuk infrastruktur. Hasil kerja kuat beliau, kesabaran dan strategi yang berkesan maka pembinaan kedua-dua Maahad Tahfiz telah berjaya dan masih beroperasi sehingga ke hari ini.

Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad bersedia memikul tanggungjawab besar dalam membangunkan institusi pendidikan tahfiz walaupun pada peringkat awal belum tersedia bangunan Maahad Tahfiz dan kurikulum yang tersusun. Berbekalkan kecekalan, kesungguhan dan komitmen yang tinggi terhadap pembangunan pendidikan tahfiz, beliau melaksanakan tanggungjawab tersebut dengan penuh ketekunan dan kesabaran. Menurut Ustaz Haji Abdul Hafeiz Haji Nuh (2025), ketekunan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam melaksanakan proses pengajaran dan bimbingan al-Quran telah menyumbang kepada kejayaan ramai pelajar menghafaz al-Quran dengan baik serta menamatkan pengajian di kedua-dua maahad tahfiz berkenaan. Sebahagian daripada mereka kemudiannya melanjutkan pengajian dalam bidang al-Quran di institusi pengajian tinggi dalam dan luar negara. Malah, sebahagian daripada bekas pelajar tersebut kini telah memegang pelbagai jawatan penting dalam bidang masing-masing.

3.2 *Merakam bacaan al-Quran 30 juzuk*

Menurut laporan Terengganu Darul Iman (TRDI) bertajuk “*Syeikh Ismail Anak Jati Terengganu Terima Anugerah Kehormat UniSZA*”, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut aktif dalam program rakaman al-Quran yang diterbitkan oleh Radio Televisyen Malaysia (RTM). Beliau juga terlibat dalam rakaman bacaan al-

Quran lengkap 30 juzuk di bawah kelolaan Yayasan Terengganu, selain merakamkan bacaan al-Quran secara bertartil sepanjang bulan Ramadan. Penglibatan tersebut memperlihatkan sumbangan beliau bukan sahaja dalam aspek pengajaran dan pendidikan al-Quran, bahkan turut merangkumi usaha memperluas penyampaian bacaan al-Quran melalui medium penyiaran dan rakaman.

Rakaman bacaan 30 juzuk al-Quran oleh Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad menggunakan kaedah bacaan secara tartil, iaitu pembacaan al-Quran dengan tenang, teratur dan jelas, di samping memberikan perhatian terhadap aspek tajwid, makhraj al-huruf dan sifat-sifat huruf. Dari aspek kadar mad, pada *mad muttasil* dan *mad munfasil* bacaan beliau adalah dengan kadar *tawassut*. *Mad muttasil* merujuk kepada huruf mad yang diikuti oleh hamzah dalam satu kalimah, manakala *mad munfasil* berlaku apabila huruf mad berada pada akhir sesuatu kalimah dan hamzah pada awal kalimah berikutnya. Istilah *tawassut* pula merujuk kepada kadar pemanjangan bacaan pada ukuran sederhana, lazimnya empat harakat dalam riwayat atau kaedah bacaan yang berkenaan.

Menurut Dr. Haji Ahmad Fadluldin bin Mohamad (2025), rakaman 30 juzuk al-Quran oleh Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad bersama Dato' Rogayah Sulong telah dilaksanakan pada tahun 1988 atas arahan YAB Tan Sri Wan Mokhtar bin Ahmad, Menteri Besar Terengganu yang ketika itu turut memegang jawatan sebagai Pengerusi Lembaga Pemegang Amanah Yayasan Islam Terengganu. Pada peringkat awal, rakaman tersebut diterbitkan dalam bentuk kaset dan kemudiannya melalui perkembangan teknologi rakaman audio, ia telah dipindahkan kepada medium cakera padat (CD) pada tahun 2002.

Menurut beliau lagi, permintaan terhadap rakaman 30 juzuk al-Quran yang menampilkan bacaan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad amat tinggi sehingga stok jualannya telah habis pada tahun 2005. Pada ketika itu, hanya satu set rakaman tersebut yang masih disimpan sebagai koleksi dan rekod Yayasan Islam Terengganu. Perkembangan ini memperlihatkan bahawa rakaman bacaan al-Quran Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad bukan sahaja mempunyai nilai dokumentasi dalam sejarah pendidikan dan penyiaran al-Quran di Terengganu, malah turut menjadi salah satu medium penyebaran bacaan al-Quran kepada masyarakat.

3.3 Kata Pengantar Buku Tajwid

Nasihat dan pandangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut mendapat perhatian dalam kalangan penulis dan penggiat ilmu al-Quran. Hal ini dapat dilihat melalui penglibatan beliau dalam memberikan kata alu-aluan terhadap karya tajwid yang dihasilkan oleh Ustaz Abdul Manaf, yang menggunakan nama pena Abu Mardhiyyah. Karya tersebut bertajuk *Tajwid al-Quran: Qiraat 'Asim Riwayat Hafz Toriq Syatibi* dan mengandungi lebih daripada 700 halaman yang membincangkan pelbagai aspek dan bab dalam ilmu tajwid. Sambutan terhadap karya tersebut dilaporkan menggalakkan, bukan sahaja dalam kalangan masyarakat di Malaysia, malah turut mendapat perhatian pembaca di Singapura dan Brunei.

Pada bahagian awal karya tersebut, penulis turut memuatkan kata alu-aluan daripada Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad selaku Imam Besar Masjid Negara pada ketika itu. Dalam kata alu-aluan tersebut, beliau menzahirkan penghargaan terhadap usaha penerbitan karya berkenaan serta menyambutnya sebagai suatu usaha yang bernilai dalam memperkukuh pengajian al-Quran dalam kalangan masyarakat. Beliau turut menekankan perkembangan kesedaran masyarakat terhadap kepentingan mempelajari dan mengajarkan al-Quran, khususnya dalam kalangan masyarakat bandar. Menurut beliau, perkembangan tersebut dapat dilihat melalui peningkatan kelas-kelas pengajian al-Quran yang dianjurkan di masjid, surau dan institusi masyarakat yang lain. Usaha tersebut dilihat penting dalam membentuk masyarakat yang mempunyai kefahaman dan penguasaan terhadap al-Quran. Dalam kata alu-aluan yang sama, beliau turut mengemukakan hadis Nabi Muhammad SAW berkaitan dengan keutamaan mempelajari dan mengajarkan al-Quran.

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ³

Sebaik-baik di kalangan kamu orang yang belajar al-Quran dan mengajarkannya (kepada orang lain)

³ Al-Bukhari, Muhammad bin Isma'il, Sahih al-Bukhari, Kitab Fada'il al-Quran, Bab Khayrukum Man Ta'allama al-Quran wa 'Allamahu, 6/192, no hadis: 5027.

3.4 Hakim Tilawah dan Hafazan

Penghakiman yang teliti dalam bidang tilawah dan hafazan al-Quran amat penting bagi memastikan penilaian peserta dilaksanakan secara adil, berintegriti dan berasaskan kriteria yang telah ditetapkan. Ketelitian dalam proses penghakiman turut menyumbang kepada pemilihan peserta yang mempunyai kualiti bacaan dan hafazan yang baik serta berkeupayaan untuk mewakili negeri atau negara pada peringkat yang lebih tinggi. Dalam konteks ini, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad telah terlibat sebagai hakim dalam Majlis Tilawah dan Hafazan al-Quran peringkat kebangsaan sejak tahun 1982 hingga 2020 (Darul Quran, 2020).

Selain penglibatan di peringkat kebangsaan, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut menerima jemputan sebagai hakim dalam pertandingan tilawah dan hafazan al-Quran di beberapa buah negeri, antaranya Terengganu, Wilayah Persekutuan, Perak, Negeri Sembilan, Sarawak dan Melaka. Pengalaman beliau dalam bidang penghakiman turut diperluas ke peringkat antarabangsa apabila beliau dilantik sebagai hakim dalam Majlis Tilawah dan Hafazan al-Quran Antarabangsa yang dianjurkan oleh Kerajaan Malaysia. Selain itu, beliau juga pernah menjalankan tugas penghakiman dalam pertandingan al-Quran di beberapa buah negara, termasuk Arab Saudi, Qatar dan Iran.

Menurut Dato' Syeikh Roslan Abdul Halim (2025), Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dikenali sebagai seorang hakim yang tegas dalam menyampaikan pandangan, khususnya ketika sesi perbincangan dan mesyuarat selepas proses penghakiman. Ketegasan tersebut dapat dilihat dalam perbincangan berkaitan penilaian peserta qari dan qariah serta penentuan keputusan pertandingan. Sikap tersebut mencerminkan komitmen beliau dalam memastikan proses penghakiman dilaksanakan berdasarkan pertimbangan yang teliti dan prinsip profesionalisme, di samping menyumbang kepada usaha memartabatkan ilmu al-Quran dalam kalangan peserta tilawah dan hafazan.

3.5 Akademi Talaqi al-Quran

Selepas bersara daripada jawatan Imam Besar Masjid Negara, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad terus memberikan sumbangan dalam bidang pendidikan dan pengajian al-Quran. Beliau telah dilantik sebagai Ahli Jawatankuasa Literasi al-Quran Selangor bagi tempoh 2022 hingga 2025. Jawatankuasa ini berperanan

dalam memperkukuh usaha literasi dan pengajian al-Quran di negeri Selangor serta dipengerusikan oleh Pengarah Jabatan Agama Islam Selangor (JAIS). Selain penglibatan dalam jawatankuasa tersebut, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut berperanan sebagai tenaga pengajar di Akademi Literasi Al-Quran Selangor bagi kursus Talaqqi al-Quran Lanjutan Tinggi.

Pengajian Talaqqi al-Quran Lanjutan Tinggi tersebut dikhususkan kepada calon yang memenuhi syarat kemasukan yang telah ditetapkan. Menurut Dato' Muhammad Farhan bin Wijaya (2025), calon perlu memperoleh sekurang-kurangnya 90 peratus dalam ujian saringan, selain menjalani sesi temu duga dan mempunyai latar belakang pengajian bersijil dalam bidang talaqqi al-Quran. Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut berperanan sebagai guru dalam kelas talaqqi yang dikhususkan kepada imam, bilal dan noja. Kelas tersebut dilaksanakan pada setiap hari Rabu di Masjid Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah. (Dato' Muhammad Farhan bin Wijaya, 2025).

4. METODE PENGAJARAN QURAN

Guru al-Quran memainkan peranan penting dalam membimbing pelajar menghafaz, mengingat dan mengekalkan hafazan al-Quran. Peranan tersebut bukan sahaja terbatas kepada penyampaian ilmu dan teknik hafazan, malah turut merangkumi aspek bimbingan, motivasi dan sokongan psikologi kepada pelajar. Guru yang memahami keadaan dan permasalahan pelajar berupaya memberikan nasihat, dorongan serta panduan yang bersesuaian, khususnya ketika pelajar berhadapan dengan kesukaran dalam proses menghafaz dan mengulang hafazan al-Quran. Dalam konteks ini, pendekatan dan gaya pengajaran yang diterapkan oleh guru mempunyai pengaruh terhadap kesungguhan serta keupayaan pelajar dalam mengekalkan hafazan.

Berdasarkan pengalaman sepanjang mengikuti sesi pembelajaran bersama Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad, beliau telah menerapkan beberapa pendekatan dalam proses pengajaran dan pembelajaran al-Quran. Pendekatan tersebut memperlihatkan usaha beliau dalam membimbing pelajar bukan sahaja dari aspek ketepatan bacaan dan hafazan, tetapi juga melalui nasihat, pemantauan dan bimbingan yang berterusan. Antara pendekatan yang digunakan oleh beliau adalah seperti berikut:

4.1 Istiqamah

Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad menerapkan pendekatan tersendiri dalam membimbing pelajar melaksanakan hafazan dan muraja'ah bagi memastikan hafazan al-Quran dapat diingati serta dikekalkan dengan baik. Menurut pendekatan beliau, proses menghafaz al-Quran pada asasnya dapat dilaksanakan melalui kaedah pengulangan yang konsisten terhadap ayat-ayat yang ingin dihafaz sehingga pelajar mampu membacanya dengan lancar dan fasih tanpa melihat mushaf. Walau bagaimanapun, keberkesanan hafazan tidak hanya bergantung pada pengulangan semata-mata, sebaliknya memerlukan istiqamah, disiplin dan pengurusan masa yang sistematik. Oleh itu, keseimbangan antara hafazan baharu dengan muraja'ah hafazan terdahulu merupakan aspek penting dalam memastikan hafazan yang telah dikuasai dapat dikekalkan.

Pendekatan tersebut turut diterapkan oleh Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad melalui pembahagian jadual pembelajaran yang teratur antara hafazan baharu dan muraja'ah. Berdasarkan amalan pengajaran beliau, tiga hari dalam seminggu diperuntukkan untuk hafazan baharu, manakala dua hari berikutnya dikhususkan bagi mengulang dan memantapkan hafazan yang telah dipelajari. Pembahagian masa ini menunjukkan bahawa proses hafazan tidak hanya berorientasikan penambahan ayat baharu, tetapi turut memberikan penekanan terhadap pengukuhan hafazan terdahulu. Pendekatan yang sistematik dan berterusan ini dapat membantu pelajar membina disiplin dalam hafazan serta meningkatkan keupayaan mereka untuk mengekalkan ayat-ayat al-Quran dalam ingatan.

4.2 Kaedah Menghafaz dan Talaqqi

Pada sesi pertama pengajian, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad menerangkan teknik menghafaz al-Quran secara berperingkat, iaitu bermula dengan menghafaz satu ayat sehingga dikuasai dan dapat dibaca dengan lancar sebelum beralih kepada ayat berikutnya. Beliau turut menjelaskan kaedah menghubungkan hafazan antara ayat pertama dengan ayat kedua dan seterusnya, sehingga membentuk rangkaian bacaan yang lancar. Pendekatan ini menekankan penguasaan setiap ayat secara bertahap sebelum pelajar meneruskan hafazan kepada ayat yang berikutnya. Pada sesi yang sama, beliau membaca maqra' pertama sebagai contoh bacaan kepada pelajar. Para pelajar diberikan ruang

untuk mendengar dan meneliti bacaan tersebut dengan teliti sebagai persediaan sebelum memulakan proses hafazan.

Pada hari berikutnya, sesi tasmik hafazan baharu mula dilaksanakan berdasarkan maqra' yang telah diperdengarkan pada sesi sebelumnya. Para pelajar berusaha menghafaz ayat-ayat yang ditetapkan pada waktu malam sebagai persediaan untuk sesi tasmik pada hari berikutnya. Persediaan tersebut bertujuan memastikan hafazan dapat dipersembahkan dengan bacaan yang lancar, tepat dan menepati kaedah bacaan al-Quran. Pelaksanaan secara berperingkat yang disertai dengan tasmik secara langsung ini memperlihatkan penekanan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad terhadap aspek ketepatan dan penguasaan hafazan dalam proses pembelajaran al-Quran.

4.3 Tasmik dan Tajwid

Dalam sesi tasmik, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad memberikan penekanan yang tinggi terhadap kelancaran hafazan serta ketepatan bacaan berdasarkan hukum tajwid. Sekiranya pelajar dapat mengingat ayat yang dihafaz tetapi membacanya tanpa mengaplikasikan hukum tajwid dengan tepat, beliau akan memberikan pembetulan secara langsung. Sekiranya kesalahan tajwid yang dilakukan adalah banyak, pelajar diminta mengulangi bacaan untuk kali kedua dengan memberi perhatian khusus terhadap penerapan hukum tajwid. Pendekatan ini sememangnya mencabar pada peringkat awal kerana pelajar perlu menggabungkan kelancaran hafazan dengan ketepatan bacaan bertajwid. Namun demikian, latihan yang dilakukan secara berterusan dalam proses hafazan dan tasmik di hadapan guru dapat membentuk kebiasaan sehingga bacaan menjadi lebih lancar dan tepat. Pendekatan tersebut juga selaras dengan prinsip pembelajaran al-Quran yang menekankan aspek talaqqi dan pembetulan bacaan secara bersemuka antara guru dengan pelajar.

Dapatan temu bual bersama Ustaz Shaari Ahmad (2025), yang mengikuti pengajian di Maahad Tahfiz Terengganu dari tahun 1986 hingga 1989, turut memperlihatkan penekanan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad terhadap kualiti hafazan dan ketepatan bacaan. Menurut beliau, sepanjang mengikuti pengajian secara talaqqi bersama Tan Sri Syeikh Ismail, guru tersebut dikenali melalui ketegasan dalam memastikan hafazan pelajar mencapai tahap yang baik. Aspek tajwid turut diberikan perhatian secara terperinci dan setiap

kesalahan bacaan diperbetulkan, termasuk kesalahan yang berkaitan dengan hukum mad dan ghunnah. Selain itu, setiap halaman al-Quran yang dihafaz perlu diperdengarkan dan disemak secara teliti melalui kaedah talaqqi musyafahah tanpa melihat mushaf. Pendekatan ini menunjukkan bahawa proses tasmik yang dilaksanakan bukan sekadar menilai keupayaan pelajar mengingat ayat, tetapi turut menitikberatkan ketepatan bacaan, penguasaan hukum tajwid dan kesahihan hafazan.

4.4 Fasih dan Lancar

Dalam aspek hafazan, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad menekankan bahawa pelajar perlu memperdengarkan hafazan secara lancar dan fasih. Sekiranya pelajar didapati membaca secara tersekat-sekat, mengambil masa untuk mengingat sambungan ayat atau kerap melakukan kesalahan ketika beralih daripada satu ayat kepada ayat berikutnya, pelajar tersebut akan diminta mengulangi semula hafazan. Pelajar turut diberikan peluang kedua untuk memperdengarkan hafazan sekiranya masa pembelajaran pada hari tersebut masih berbaki. Dalam keadaan tertentu, khususnya pada penghujung sesi persekolahan, jika pelajar yang masih belum menguasai maqra' yang perlu diperdengarkan, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad tidak membenarkan pelajar beredar sebelum mereka berjaya memperdengarkan hafazan dengan lancar di hadapan beliau. Pendekatan ini memperlihatkan ketegasan beliau dalam memastikan penguasaan hafazan bukan sekadar pada aspek mengingat ayat, tetapi turut melibatkan kelancaran dan kefasihan ketika memperdengarkannya.

Menurut Dr Sabri bin Mohamad (2025), ketegasan tersebut turut dapat diperhatikan ketika Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad mendengar dan menyemak hafazan para pelajar. Berdasarkan pengalaman beliau, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad lazimnya menampilkan ekspresi wajah yang serius ketika sesi semakan hafazan dan jarang memperlihatkan riak wajah yang ceria. Keadaan tersebut dilihat sebagai suatu bentuk penegasan kepada pelajar agar memperdengarkan hafazan dengan penuh kesungguhan dan tumpuan. Dr Sabri turut menjelaskan bahawa pelajar perlu memberikan perhatian yang tinggi semasa memperdengarkan hafazan bagi mengelakkan kesalahan yang boleh menyebabkan mereka ditegur secara tegas. Dapatan ini menunjukkan bahawa ketegasan guru dalam sesi tasmik digunakan sebagai sebahagian daripada

pendekatan pengajaran untuk membentuk kesungguhan, disiplin dan ketelitian pelajar dalam menguasai hafazan al-Quran.

4.5 Catatan Hafazan

Dalam setiap sesi tasmik, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad merekodkan perkembangan hafazan harian pelajar dalam sebuah buku catatan bersaiz A4. Antara maklumat yang direkodkan termasuklah nama pelajar, maqra' yang diperdengarkan, kedudukan akhir bacaan, tahap kelancaran hafazan serta tempoh masa yang diambil oleh pelajar untuk menyelesaikan bacaan ketika sesi tasmik. Catatan yang sistematik ini membolehkan perkembangan hafazan setiap pelajar dipantau secara berterusan, di samping membantu guru mengenal pasti tahap penguasaan dan kelancaran hafazan yang telah dicapai. Rekod tersebut juga menjadi rujukan bagi memastikan kesinambungan hafazan pelajar daripada satu maqra' kepada maqra' yang berikutnya.

Buku catatan hafazan tersebut sentiasa ditempatkan di atas meja guru di dalam kelas dan menjadi dokumen rujukan sepanjang proses pengajaran dan pembelajaran. Pengurusan rekod secara berpusat ini membolehkan maklumat hafazan setiap pelajar dirujuk dengan mudah pada setiap sesi tasmik. Pada masa yang sama, buku tersebut tidak dibenarkan dibawa keluar dari kelas bagi memastikan rekod hafazan sentiasa berada dalam kawalan guru dan tidak mudah tercicir atau hilang. Amalan ini memperlihatkan bahawa proses hafazan yang dilaksanakan oleh Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad bukan sahaja berasaskan kaedah talaqqi dan tasmik secara lisan, tetapi turut disokong oleh sistem dokumentasi yang teratur bagi memantau perkembangan hafazan pelajar secara berterusan.

5. ANUGERAH DAN PENGIKTIRAFAN

Khidmat dan sumbangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam bidang al-Quran serta pencapaian yang telah diraih sepanjang perjalanan kerjayanya mendapat perhatian dan pengiktirafan daripada pelbagai pihak. Sumbangan tersebut turut diperkukuh melalui hubungan profesional yang baik dengan tokoh masyarakat, golongan kenamaan serta pelbagai agensi dan jabatan berkaitan. Penglibatan beliau dalam aktiviti dan program berkaitan al-Quran memperlihatkan kepercayaan yang diberikan oleh pelbagai pihak terhadap

pengalaman, kepakaran dan sumbangan beliau dalam bidang tersebut. Pengiktirafan yang diterima bukan sahaja mencerminkan pencapaian peribadi beliau, malah memperlihatkan penghargaan terhadap sumbangan yang telah diberikan kepada pembangunan dan pemerkasaan bidang al-Quran.

Berdasarkan rekod yang diperoleh, anugerah dan pengiktirafan yang diterima oleh Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dapat dikategorikan kepada dua bahagian utama, iaitu **Anugerah Darjah Kebesaran** dan **Anugerah Pengiktirafan Tokoh**. Kedua-dua kategori ini memperlihatkan bentuk penghargaan yang berbeza terhadap khidmat dan sumbangan beliau, sama ada melalui penganugerahan darjah kebesaran mahupun pengiktirafan sebagai tokoh dalam bidang tertentu. Perincian berkaitan anugerah dan pengiktirafan tersebut diuraikan berdasarkan kronologi dan kategori penganugerahan bagi memberikan gambaran yang lebih jelas tentang bentuk penghargaan yang diterima oleh beliau.

5.1 Anugerah Darjah Kebesaran

Tan Sri Syeikh Ismail menerima beberapa Anugerah Darjah Kebesaran seperti berikut:

- a. Pingat Jasa Kebaktian (P.J.K.) (1990)
- b. Ahli Mahkota Terengganu (A.M.T.) (1992)
- c. Dato' Paduka Mahkota Terengganu (D.P.M.T.) yang membawa gelaran Dato' (2002)
- d. Darjah Kebesaran Panglima Setia Mahkota (P.S.M.) yang membawa gelaran Tan Sri (2008)
- e. Darjah Panglima Pangkuan Negeri (DPPN) yang membawa gelaran Datuk Seri (2016)

5.2 Anugerah Pengiktirafan Tokoh

- a. Tokoh Maal Hijrah Terengganu.

Sumbangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam bidang al-Quran serta usaha beliau dalam memartabatkan pengajian dan penghayatan al-Quran telah mendapat penghargaan dan pengiktirafan daripada pelbagai pihak. Pengiktirafan tersebut terserlah apabila beliau dipilih sebagai Tokoh Maal Hijrah Terengganu 1432 Hijrah bersamaan 2010 Masihi. Pemilihan ini mencerminkan penghargaan

terhadap sumbangan dan khidmat beliau, khususnya dalam bidang al-Quran serta pembangunan masyarakat berteraskan nilai-nilai Islam.

Dalam ucapan selepas menerima anugerah tersebut, beliau menegaskan bahawa generasi muda tidak seharusnya alpa dengan kemudahan dan kesenangan yang dinikmati pada masa kini kerana mereka turut berhadapan dengan pelbagai cabaran yang boleh memberikan kesan terhadap masa depan diri, ummah, agama dan negara. Beliau turut menyeru masyarakat agar menjadikan sambutan Maal Hijrah sebagai momentum untuk melakukan perubahan ke arah kehidupan yang lebih baik. Menurut beliau, generasi muda perlu berusaha mengangkat martabat Islam serta menjauhi kegiatan yang tidak berfaedah dan boleh menjejaskan imej agama, termasuk gejala merempit, maksiat dan jenayah (2010).

b. Tokoh Perdana Maulidur Rasul Kebangsaan

Pada tahun 1436 Hijrah bersamaan 2015 Masihi, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dipilih sebagai Tokoh Perdana Anugerah Maulidur Rasul bersempena dengan Majlis Sambutan Maulidur Rasul Peringkat Kebangsaan yang berlangsung di Masjid Putra. Pemilihan tersebut merupakan satu bentuk pengiktirafan terhadap sumbangan dan khidmat beliau dalam bidang keagamaan, khususnya sebagai imam dan guru al-Quran. Ketika ditemu bual selepas menerima anugerah tersebut, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad menyifatkan penganugerahan berkenaan sebagai *husnul khatimah*, iaitu suatu pengakhiran yang baik, memandangkan beliau telah mencapai usia 71 tahun pada tahun tersebut.

Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut menyifatkan anugerah tersebut sebagai satu penghormatan yang amat bermakna sepanjang penglibatan beliau dalam bidang pengimaran masjid dan pendidikan al-Quran. Beliau menyatakan, “Ini penghormatan paling tinggi sepanjang saya berkecimpung sebagai seorang imam dan guru al-Quran hampir 30 tahun” (2015). Kenyataan tersebut memperlihatkan bahawa penganugerahan berkenaan dianggap sebagai kemuncak penghargaan terhadap khidmat beliau yang telah dicurahkan dalam bidang imam dan pengajaran al-Quran selama hampir tiga dekad.

c. Ijazah Kehormat Doktor Pengajian al-Quran

Pada 17 November 2018, ketika berusia 74 tahun, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad telah dianugerahkan Ijazah Kehormat Doktor Pengajian al-Quran oleh Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA). Penganugerahan tersebut merupakan satu bentuk pengiktirafan terhadap sumbangan dan ketokohan beliau dalam bidang al-Quran, khususnya sepanjang 36 tahun penglibatan dalam bidang musabaqah tilawah dan hafazan al-Quran di Malaysia. Pengiktirafan ini turut mencerminkan sumbangan berterusan beliau dalam memperkembangkan dan memartabatkan bidang tilawah serta hafazan al-Quran di peringkat kebangsaan.

Penganugerahan ijazah kehormat tersebut disempurnakan oleh Sultanah Terengganu, Sultanah Nur Zahirah, yang juga merupakan Canselor UniSZA, dalam Majlis Idul Ilmi sempena Konvokesyen Ke-10 UniSZA. Majlis tersebut berlangsung di Dewan Al-Muktafi Billah Shah pada 17 November 2018. Penganugerahan ini menjadi salah satu bentuk pengiktirafan institusi pengajian tinggi terhadap jasa dan sumbangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam bidang pengajian dan pengembangan al-Quran di Malaysia.

6. KESIMPULAN

Berdasarkan kajian yang dijalankan terhadap ketokohan dan sumbangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam perkembangan bidang al-Quran, didapati bahawa beliau merupakan tokoh yang dihormati berdasarkan komitmen, khidmat dan tanggungjawab yang tinggi terhadap amanah yang diberikan. Latar belakang pendidikan beliau menunjukkan bahawa bidang al-Quran menjadi fokus utama sejak peringkat pendidikan menengah sehingga melanjutkan pengajian ke Universiti al-Azhar, Mesir. Sepanjang proses pendidikan tersebut, beliau berguru dengan tokoh-tokoh yang mempunyai kewibawaan dalam bidang al-Quran, antaranya Dato' Muhammad Nor Ibrahim, pengasas Maahad Tahfiz al-Quran Masjid Negara, serta Syeikh Mahmud Khalil al-Husari, seorang qari dan tokoh bacaan al-Quran yang berpengaruh di Mesir. Latar belakang pendidikan dan pengalaman berguru dengan tokoh-tokoh tersebut menjadi antara asas penting dalam pembentukan keilmuan, kemahiran dan ketokohan beliau dalam bidang al-Quran.

Sepanjang tempoh perkhidmatan, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut melalui pelbagai cabaran, khususnya ketika diberi amanah untuk membangunkan dua institusi tahfiz, iaitu Maahad Tahfiz al-Quran Negeri Terengganu dan Maahad Tahfiz Al-Quran Sultan Haji Hassanal Bolkiah di Brunei Darussalam. Pada peringkat awal penubuhan, kedua-dua institusi tersebut berhadapan dengan keterbatasan dari segi kemudahan fizikal dan pembangunan kurikulum. Namun, melalui usaha yang berterusan, kerjasama dengan pasukan yang dipertanggungjawabkan serta komitmen yang tinggi, asas pengurusan dan pendidikan kedua-dua institusi tersebut berjaya dibangunkan secara berperingkat. Penubuhan institusi berkenaan bukan sahaja menyediakan ruang pendidikan hafazan al-Quran, malah turut melahirkan generasi yang mempunyai kemahiran dan penguasaan dalam bidang al-Quran. Setelah beroperasi selama beberapa dekad, kedua-dua institusi tersebut terus memainkan peranan dalam pendidikan tahfiz dan melahirkan pelajar dalam bidang al-Quran. Keadaan ini memperlihatkan bahawa asas yang dibangunkan pada peringkat awal penubuhan telah memberikan kesinambungan terhadap kelangsungan institusi serta legasi pendidikan tahfiz yang dikembangkan oleh Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad.

Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad telah berkhidmat sebagai Imam Besar di Masjid Negara selama 12 tahun. Tempoh perkhidmatan tersebut memberikan ruang yang luas kepada beliau untuk menyumbang dalam aspek pengimaran masjid, pendidikan al-Quran serta pembentukan budaya kerja dalam kalangan warga kerja. Masjid Negara merupakan salah satu institusi masjid yang mempunyai kedudukan penting dalam sejarah dan kehidupan masyarakat di Malaysia, di samping menjadi salah satu destinasi yang sering dikunjungi oleh pelancong. Sepanjang tempoh perkhidmatannya, Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad menerapkan amalan membaca al-Quran, memahami makna ayat dan bertadabur sebagai sebahagian daripada pengisian awal sebelum memulakan tugas harian. Amalan tersebut menjadi salah satu pendekatan yang diterapkan dalam membentuk suasana kerja yang berteraskan nilai al-Quran. Selain itu, beliau turut menekankan pendekatan kerja berpasukan dengan memastikan setiap permasalahan diberikan perhatian dan ditangani pada peringkat awal, termasuk perkara yang dianggap kecil, bagi mengelakkan isu tersebut berkembang menjadi permasalahan yang lebih besar.

Sumbangan dan ketokohan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad turut mendapat pelbagai bentuk pengiktirafan sepanjang penglibatan beliau dalam

bidang al-Quran dan perkhidmatan keagamaan. Antara bentuk pengiktirafan yang diterima ialah anugerah darjah kebesaran, Tokoh Maal Hijrah di peringkat negeri dan Tokoh Maulidur Rasul di peringkat kebangsaan. Selain itu, beliau turut dianugerahkan Ijazah Kehormat Doktor Pengajian al-Quran oleh Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA). Penganugerahan ijazah kehormat tersebut merupakan salah satu bentuk pengiktirafan akademik terhadap sumbangan dan ketokohan beliau dalam bidang pengajian al-Quran. Proses penganugerahan ijazah kehormat lazimnya melibatkan pertimbangan dan penilaian oleh pihak universiti berdasarkan kriteria serta prosedur yang ditetapkan, sekali gus menunjukkan bahawa sumbangan beliau turut mendapat pengiktirafan dalam konteks institusi pengajian tinggi.

Secara keseluruhannya, sumbangan Tan Sri Syeikh Ismail Mohamad dalam bidang al-Quran memperlihatkan kesinambungan antara ilmu, pendidikan dan pembangunan institusi. Sumbangan tersebut dizahirkan melalui pengajaran, penubuhan institusi tahfiz, bimbingan talaqqi, penganjuran program serta penglibatan dalam aktiviti tilawah al-Quran. Setelah lebih enam dekad mencurahkan khidmat dalam bidang al-Quran, beliau menutup usia pada 7 Disember 2025. Pemergian beliau tidak menamatkan kesinambungan sumbangan tersebut, sebaliknya ilmu, institusi dan generasi yang pernah dibimbing menjadi medium kepada kelangsungan legasi keilmuan al-Quran yang telah dibangunkan sepanjang hayatnya.

RUJUKAN

- ‘Abd al-Raḥmān ibn al-Ḥusayn al-‘Irāqī, (2000). *Al-Mughnī ‘an Ḥaml al-Asfār fī Takhrīj mā fī al-Iḥyā’ min al-Akbbār*. Dār Ṣādir.
- Abdul Aziz, A. M. (2008). *Biografi mufti-mufti Malaysia*. Universiti Sains Islam Malaysia.
- Abu Mardhiyah. (2007). *Tajwid al-Quran: Qirā’āt ‘Aṣim riwayat Ḥafṣ ṭarīq al-Shāṭibī*. Al-Jenderaki Enterprise.
- Akarimomar. (2010, 8 Disember). Imam Besar Masjid Negara Sheikh Ismail terima penghormatan. *Darul Iman*.
<https://daruliman.wordpress.com/2010/12/08/imam-besar-masjid-negara-sheikh-ismail-terima-penghormatan/>

- al-Bukhārī, Muḥammad ibn Ismā‘īl (2016). *Al-Jāmi‘ al-Musnad al-Ṣaḥīḥ al-Mukhtaṣar min Umūr Rasūl Allāh SAW wa Sunanihi wa Ayyāmihi al-Mashhūr bi Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*. Al-Bushrā.
- al-Bukhārī, Muḥammad ibn Ismā‘īl. (2001). *Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*. Dār Ṭawq al-Najāh.
- Al-Qur’ān al-Karīm*.
- Darul Quran. (2020). *Sejarah & perkembangan pendidikan tahfiz al-Quran di Malaysia* (Edisi ke-2). Jabatan Kemajuan Islam Malaysia.
- Ismail Muhammad. (2011). *Koleksi doa Imam Besar Masjid Negara*. Masjid Negara.
- Najmiah Omar et al. (2017). Faktor-faktor kejayaan qari Negeri Terengganu dalam kesenian lagu al-Quran. *Sains Insani*, 2, 35–41.
- Norsyida Md Zin, & Mohamad Marzuqi. (2024). Ketokohan dan sumbangan Tan Sri Dato’ Seri (Dr.) Syeikh Haji Ismail bin Haji Muhammad al-Ḥāfiẓ dalam bidang al-Quran. *Al-Makrifah Journal of Knowledge and Learning in Islamic and Culture*, 2(2), 38–49.
- Radio Televisyen Malaysia. (2015, 30 Januari). *Kekuatan jiwa hadapi dugaan: Tan Sri Dato’ Syaikh Haji Ismail Muhammad* [Siaran televisyen].
- Sinar. (2023, 9 Ogos). Tokoh qariah negara Datuk Rogayah Sulong meninggal dunia. *Sinar Harian*.
<https://www.sinarharian.com.my/article/272772/berita/semasa/tokoh-qariah-negara-datuk-rogayah-sulong-meninggal-dunia>
- Syeikh Abdullah Basmeih. (2002). *Tafsir Pimpinan ar-Rahman kepada pengertian al-Quran*. (Disemak dan disahkan oleh Sahibul Fadhilah Datuk Haji Muhammad Nur bin Haji Ibrahim). Percetakan Yayasan Islam Terengganu Sdn. Bhd.
- TRDI News. (2018, 17 November). *Syaikh Ismail anak jati Terengganu terima anugerah kehormat UniSZA*. <https://www.trdi.my/syaikh-ismail-anak-jati-terengganu-terima-anugerah-kehormat-unisza>
- Zonfiniti. (2015, 4 Januari). *Imam Besar Masjid Negara tokoh perdana Anugerah Maulidur Rasul 2015*. <https://zonfiniti.blogspot.com/2015/01/imam-besar-masjid-negara-tokoh-perdana.html>

Rujukan temubual atas talian dan email:

1. Ust Sahari bin Haji Ahmad. Timbalan Pengarah Jabatan Pendidikan Islam Negeri Terengganu. Beliau merupakan generasi kedua alumni Maahad Tahfiz Negeri Terengganu mengikuti pengajian dengan Tan Sri Syeikh Ismail dari tahun 1986 hingga 1989. (9 Julai 2025)
2. Ust Muhad bin Bidin. Pengetua Sekolah Menengah Agama Sultan Zainal Abidin Batu Burok, Kuala Terengganu. Merupakan alumni Maahad Tahfiz Negeri Terengganu, generasi pertama mengikuti pengajian dengan Tan Sri Syeikh Ismail dari tahun 1984 hingga 1987. (9 Julai 2025)
3. Ust Haji Abdul Hafeiz Haji Nuh. Timbalan Pengerusi Lembaga Tasmie' Menghafaz al-Quran Negara Brunei Darussalam. Beliau adalah alumni Maahad Tahfiz Negeri Terengganu, generasi pertama mengikuti pengajian dengan Tan Sri Syeikh Ismail dari tahun 1984 hingga 1987. (9 Julai 2025)
4. Dr Sabri bin Mohamad. Pensyarah di Pusat Kajian al-Quran dan al-Sunnah, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau adalah generasi ketiga Maahad Tahfiz al-Quran. Mengikuti pengajian dengan Tan Sri Syeikh Ismail dari tahun 1988 hingga 1991. (10 Julai 2025)
5. Ust Rahimi bin Ibrahim, Pegawai JAKIM yang berkhidmat sebagai imam di Masjid Negara dari tahun 2016 hingga 2019. Pada masa jawatan beliau ialah Pegawai Hal Ehwal Islam, Unit Pemulihan di Kementerian Dalam Negeri. (10 Julai 2025)
6. Dr Haji Ahmad Fadluldin bin Mohamad, Timbalan Pengarah Pembangunan Insan, Yayasan Islam Terengganu. (10 Julai 2025)
7. Ust Amirahman bin Haji Abas. Pegawai Perkhidmatan Siswazah di Sekolah Menengah Agama Persekutuan Labu (SMAP LABU). Johan Majlis Tilawah Kebangsaan dan Antarabangsa 2011. (11 Julai 2025)
8. Temu bual radio ikim.fm. (2018). Program Inspirasiku. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM). <https://soundcloud.com/radioikim/inspirasi-ybhg-tan-sri-dato-syaikh-hj-ismail-hj-muhammad>
9. Dato' Muhammad Farhan bin Wijaya. Imam Besar Masjid Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah merangkap Ahli Jawatankuasa Literasi Al-Quran Negeri Selangor. (11 Julai 2025)

10. Dato Syeikh Roslan Abdul Halim. Mantan Imam Besar Masjid Negeri Masjid Zahir merangkap hakim Majlis Tilawah Kebangsaan dan Antarabangsa. (31 Julai 2025)